

JAKT PÅ SJØFUGL I NORGE

Heftet er finansiert av Kultur- og Kirkedepartementet og utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund.

Produkansvarlig: Viltkonsulent Webjørn Svendsen

Utarbeidet av NJFF Telemark og Gustavsen Naturalyser <http://www.naturmyser.no/>

Tekstforfattere: Tore Larsson og Per Øyvind Gustavsen

Foto/figurer: Torgeir W. Skancke (forside, s 14, bakside), Georg Bangjord (s 4), Bjørn Erik Lauritzen (s 6), NJFF Vest-Agder (s 7-11, 16), Per Øyvind Gustavsen (s 13, 18, 27), Bård Sperrud (s 25), Anne-Lise Brathaug (storskarv s 24), Kjartan Trana (fiskemåke, gråmåke, svartbak, stokkand, toppand, ærfugl, siland, kortnebbgås s 19-24) og Terje Kolaas (ung gråmåke, ung krykkje, ung hettemåke, ung svartbak, krikkand, brunakke, kvinandflokk, svartand, havelle, laksand, grågåsflokk, kanadagjess, toppskarv s 19-24)

Takk til Finn Edvin Hansen med oppskrift og tips om tilbereding av sjøfugl.

Utarbeidet oktober 2006.

Revidert august 2007.

Forord

Langs vår langstrakte kyst har sjøfuglene vært en høyt verdsatt ressurs i uminnelige tider. I tidligere tider var dun og egg like viktige produkt som kjøttet. Sjøfuglene har tradisjonelt vært lokalbefolkningens ressurs. Jakta er lett tilgjengelig, men krever mye lokalkunnskap og er utsatt for vær og vind.

Flere av de artene som tradisjonelt ble jaktet har hatt betydelig bestandsnedgang forårsaket av næringsbrist og miljøpåvirkninger og er av den grunn fredet for jakt i dag. Dette har påvirket interessen for sjøfugljakt mange steder langs kysten. Det er imidlertid fortsatt en rekke sjøfuglarter som produserer et stort høstbart overskudd og kan jaktes.

De gamle jakttradisjonene lever fortsatt mange steder, men rekrutteringen til denne jaktformen er lav. Vi håper at vi gjennom å formidle mulighetene kan stimulere nye jegere til å forsøke denne fasinerende og særegne jaktformen som stiller mange nye krav til oss som jegere.

Dersom du er glad i havet, er det lite som kan måle seg med stemningen du opplever på et skjær i solrenningen en fin høstmorgen når lokkefuglene ligger og dupper i sjøen. Lukten av frisk sjø og lyden fra dønningene som slår mot hardt fjell blir brått glemt når du oppdager striper av trekkende fugl komme til syne i himmelranden på veg inn mot skjærene. Få jaktformer kan gi like mye spenning i like spektakulære rammer som ei vel forberedt og vellykket sjøfugljakt.

Prøv selv.

Hvalstad, oktober 2006

Bjarne Oppegård
Generalsekretær

Innledning

Når sommervarmen har gitt tapt for kjøligere vinder og lufta klarner fra sommerdisen er det tid for å bytte badebuksa med jaktdressen. Kyststripa vår med øyer, holmer og skjær endrer raskt karakter når de solhungrige feriegjester forlater stedet til fordel for kystfiskere, jegere og ikke minst sjøfuglene. Måkene og endene som tilsynelatende virket svært så tamme endrer oppførsel og blir vaktsoomme for den minste mistenkelige bevegelse.

Helt siden isen trakk seg tilbake for 10 000 år siden og blottla en kald kyststripe har sjøfugl vært et viktig jaktobjekt i landet. For de første nordmennene som kom hit må dette ha vært en viktig matkilde. Siden har jaktmetodene og tradisjonene utviklet seg til det vi kjenner i dag.

Både hvilke arter som utgjør viktigste ressurser og hvordan de jaktes varierer naturlig nok langs kysten. De fleste steder vil det over tid ha utviklet seg en del særegne tradisjoner basert på erfaringene fra flere generasjoner jegere. I dette heftet har vi forsøkt å omtale de mest vanlige og gjennomgående jaktmetoder. Imidlertid anbefaler vi deg som ny sjøfugljeger å søke kunnskap i ditt eget lokalmiljø og høste av andres erfaringer.

På sjøen kan alle norske jegere, eller jegere som har bodd mer enn ett år i landet, jakte sjøfugl innenfor gjeldende jakttider. Så lenge du er på saltvann, har tilstrekkelig sikkerhetsavstand til bebyggelse og båt uten motor er du på "lovlig mark". Det er også lov å jakte fra skjær som normalt overskylles ved høyvann. Beveger du deg på tørt land må du ha grunneierens tillatelse for å jakte. Bruk av motorbåt i forbindelse med jakt er kun tillatt 2 km fra nærmeste land, øy, holme eller skjær¹.

Det er en bred variasjon i jaktbare arter, noe som setter store krav til arts kunnskap for jegeren. Det skal ofte avgjøres på kort tid om den fuglen som kommer flygende er lovlig villt eller ikke. Jegerne må være forberedt på raskt værromslag og kjenne sin egen og båtens begrensning. Sikkerhelen må settes i høysete før man begir seg på sjøfugljakt!

---

¹ Lov om villt § 32

Måker

Fiskemåke (*Larus canus*) er den mest vanlige av måkene. Den er utbredt over hele landet fra ytre kyststrøk til høyereliggende områder opp til høyfjellet. En voksen fugl blir ca 40 cm lang og veier omkring 400 gram. Den har et vingespenn på opptil 100 cm. Den har grå vinger, svart halebånd, gulgrønne bein og gulgrønt nebb. Ungfugl har et smalt markert bånd ytterst på halen.

Gråmåke (*Larus argentatus*) finnes langs hele kysten. Den hekker også ved Mjøsa og enkelte vann i Finnmark. En voksen fugl blir opptil 60 cm lang og veier mellom 1 og 1,2 kg. Den har et vingespenn på opptil 150 cm. Rygg og vinger er gråblå og vingespissene er svarte. Nebbet er gult med en rød flekk.

Svartbak (*Larus marinus*) er den største måkefuglen i Norge. Den finnes langs hele kysten, men kan observeres ved ferskvann i innlandet. En voksen fugl blir ca 70 cm og veier opptil 1,5 kg. Den har svarte vinger, svart rygg og kjøttfargete bein. Nebbet er gult med en rød flekk. Ungfugl har svart halsepiss, er lysere inn mot haleroten, på brystet og buken.

Svartbaken kan forveksles med sildemåken som er en fredet art. Svartbaken er større og med grårosa bein. Sildemåken er mindre, litt mindre enn gråmåken, og beina er gule. Ungfugler er vanskelig å se forskjell på.

Gressender

Gressender beveger seg lett på land og søker føde på grunt vann uten å dykke helt under. Løfter lett og høyt ved flukt.

Stokkand (*Anas platyrhynchos*) er den største av våre gressender, og er utbredt over hele landet. En voksen andrikk veier ca 1,5 kg og er ca 58 cm lang. Den har ensfarget gulgrønt nebb. Hunnen er noe mindre, den veier ca 1,3 kg. Den har lysebrunt nebb med mørke sjatteringer. Det blå vingespeilet med hvite bånd både foran og bak er typisk for stokkendene. Dette sees også tydelig i flukten.

Krikkand (*Anas crecca*) er vanlig over hele landet, den trives best der det er rikelig sivvegetasjon. Den er den minste av gressendene, ca 0,3 kg tung og 36 cm lang. Når den ligger på vannet har den halsen godt trukket inn. Den kan være vanskelig å få øye på mellom sivene. Krikkanda flyr nesten lydløst. På høsten trekker den, som regel om natten, mot Vest-Europa.

Brunnakke (*Anas penelope*) er forholdsvis vanlig i store deler av landet. Den har kort nebb og rundt hode, og er betydelig mindre enn stokkanda. Den veier mellom 0,4 og 1,1 kg og er ca 46 cm lang. Begge kjønn har grønt vingespeil og hannen har et karakteristisk hvitt felt på forvingen. Hunnen mangler dette hvite feltet. Brunnakken kalles også pipand, den utstøter en pipende lyd underflukten. På høsten trekker den mot Vest-Europa.

Myter som kan avlives (1) –
"Hannfuglene er ute på havet tidlig om høsten. Derfor ser du de ikke under jakt!" Andefugl har draktskifte flere ganger i året. Etter praktdrakten i forbindelse med parringstiden går de over i en mer anonym sommerdrakt før de på ettersommer tidlig høst har en såkalt eclipsedrakt. Eclipsedrakt betyr ikke annet enn at kjønnene er tilnærmet like av utseende. Forberedelser mot ny parringsperiode skjer ved at hannene får vinterdrakt som er forløper til pryddrakten, og svært lik denne.

Dykkender

Jakt på ærfugl har kun vært tillatt i Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Østfold de siste årene. I disse fylkene er det felt 10000 til 15000 ærfugler hvert år.

Kilde: <http://www.ssb.no/>

Dykkender dykker regelmessig, men sjelden dypere enn 5 meter. Ligger dypt i vannet, med halen lavt mot vannflaten. Løper på vannet ved oppflukt og flyr med raske vingeslag.

Kvinand (*Bucephala clangula*) hekker langs sjøer og vassdrag over hele landet, men er sjelden på Vestlandet. Den har en markert brun hodefarge i tydelig kontrast til den lyse halsen og det gråhvite brystet. Hannen veier et knapt kilo og er ca 48 cm lang. Hunnen er litt mindre. Begge kjønn har et tydelig hvitt vingspeil. En kvinand i flukt har en spesiell hvinende lyd, derav navnet Kvinand.

Svartand (*Melanitta nigra*) hekker i høyfjellet over hele landet, og trekker ut til kysten når ungene er blitt flygedyktige. Den ligger gjerne dypt i vannet med inntrukket hals. En svartand veier mellom 0,8 og 1,3 kg. Den er ca 50 cm lang. Hannen er helt svart i vinter- og vårdrakt. Sommer og høst er hannen brun, mer lik hunnen. Begge kjønn har svarte føtter og mangler vingspeil. Noen overvintrer i norske farvann, mens andre trekker til Vest-Europa.

Toppand (*Aythya fuligula*) hekker i lune vikene langs kysten og i innlandet. Den er litt mindre enn svartanden, veier mellom 0,6 og 1,1 kg, og er ca 43 cm lang. Hunnen er brunlig. Om høsten har hannen svart hode med en liten karakteristisk nakkedusk. Bryst og rygg er svarte, og buken er hvit. I flukt ser begge kjønn mørke ut, men de har lys buk og hvittvingspeil. Den trekker mot Vest-Europa på høsten, men noen overvintrende også i Sør-Norge.

Ærfugl (*Somateria mollissima*) er en stor dykkand som lever ved sjøen, langs hele norske kysten. Den veier mellom 1,6 og 2,9 kg, og er ca 60 cm lang. Hannen og hunnen er like det første året. Vinter og vår er hannen svart på undersiden og hvit på ryggen. Hodet er svart, hvitt og grønt. Den voksne hunnen er brunspraglete og litt mindre enn hannen. Begge kjønn har lyst nebb.

Havella (*Clangula hyemalis*) hekker ved avsidesliggende fjellvann. Den veier mellom 0,6 og 0,9 kg, og er ca 55 cm lang. Havella har brokete fjærdrakt, og den lange stjerten til hannen er tydeligere vinteren og våren. Den er betydelig lysere enn de andre dykkendene, og har et relativt lite, lyst hode med høy panne og kortnebb. På høsten og vinteren er den å finne på havet, gjerne langt ute.

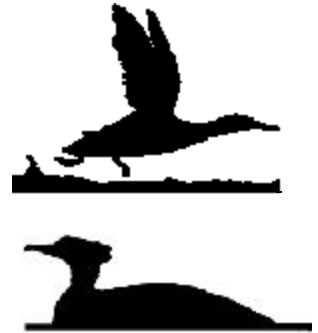

Fiskender

Fiskeender er gode dykkere som nesten utelukkende lever av fisk. De ligger lavt i vannet og letter ved å løpe på vannflaten. Vingene er lange og spisse, og flukten er rask.

Laksand (*Mergus merganser*) er den største av fiskendene, klart større enn en stokkand. Den veier 1,4 til 2 kg, og er ca 64 cm lang. Hannen er litt større enn hunnen. Om høsten ligner de to kjønnene hverandre, men legg merke til at hannen har et større hvitt vingefelt, mørkere rygg og mangler de karakteristiske nakkefjærene. Forskjellen på hunn og hann er større om våren. Laksanda hekker over hele landet, men det er tettest bestand i Finnmark. Den holder til ved vann med tilgang på småfisk. Laksanden har en karakteristisk fluktvarsling. På høsten trekker den mot overvintringsområder i Vest-Europa. Noen overvintrer også i Norge.

Siland (*Mergus serrator*) har strømlinjeformet hode og et langt og smalt nebb, med en liten krok ytterst. Den er på størrelse med en stokkand, litt mindre enn laksanden. Begge kjønn har karakteristiske nakkefjær. Siland kan forveksles med laksand, særlig hunnene ligner hverandre. Hannen har en mer broket fjærdrakt enn laksanden. Hos silanda er det hvite vingespeilet delt i to med et svart tværbånd. I flukt har silanda en kroppslinje som er nesten helt rett fra nebb til stjert. Den er utbredt over hele landet. Trekker til kysten av Sør-Skandinavia og Nordsjølandene om høsten.

Gjess

Gjess er store fugler med lang hals. Flyr ofte i V-form eller på rekke og har en kablende lyd. De fleste hekker i nordlige strøk og overvintrer i store flokker i oppdyrkede områder og på gressland i Sør-Skandinavia og Vest-Europa.

Grågås (Anser anser) hekker på øyer og holmer langs kysten, fra Rogaland til Finnmark. Den er brungrå på ryggen og lysegrå på hode, hals og bryst. Nebbet er også lyst. De voksne fuglene har gjerne noen mørkere flekker på brystet og buken. De veier fra 3,5 til 4 kilo, og er ca 80cm lange. Grågåsa kan forveksles med flere andre gjess, men i flukt kjennes den igjen på den lyse blålige fargen på forvingen. I flukt har den også en kablende lyd.

Kortnebbgås (Anser brachyrhynchus) hekker på Svalbard og passerer kysten vår under trekket. Under flukt har kortnebbgåsa en karakteristisk kakling. Hodet og halsen er mørkere enn kroppen. Føttene er kjøttfargete, og nebbet kort og svart med et rødbrunt bånd tversover. Den voksne fuglen veier ca 2,5 kg og er ca 70 cm lang.

Kanadagås (Branta canadensis) er den største av våre gjess, litt større enn grågås. Den er en forholdsvis ny art i Norge, innført fra Nord-Amerika. En fullvoksen hann er opptil 6 kg tung og ca 95 cm lang. Hunnen er noe mindre, opptil 4,5kg. Kanadagåsen har svart hode, hals, føtter og nebb. Bryst og buk er lysegrå, og ryggen er brunstripete. Den har en karakteristisk hvit flekk som strekker seg fra strupen og opp bak øynene.

Stripegås (Anser Indicus) Svært lys gås, som har svarte spisser på flygefjærene. Forekommer oftest sammen med andre gjess. Opprinnelig fra Asia, men rømte parkfugler forekommer spredt i Europa. Det er etablert ville bestander i Norge blant annet rundt Oslofjorden.

Se også eget hefte om gåsejakt (<http://www.njff.no/>)

Fredet forlekslingsart:

Dverggåsa er en sjelden gåseart som fortsatt hekker fåtallig på enkelte lokaliteter i Nord Norge. Dverggåsa kan opptre under trekk sammen med andre arter. Dette er en utrydningstruet art som alle gåsejegere bør kjenne til slik at den ikke blir forvekslet med noen av de jaktbare artene. Dverggåsa er mørkere enn grågåsa. Nebbet er rosa og føttene oransje. Dverggåsa er meget lydaktiv og lyden har et mye høyere toneleie enn hos grågås.

Skarvefamilien

Skarvefamilien består av store mørke sjøfugler på størrelse med gjess. I flukt skiller de seg fra gjessene ved den lengre halen og det lengre nebbet. Opptrer ofte i flokk og flyr gjerne i plogformasjon.

Storskarv (*Phalacrocorax carbo*) er den største av skarvene. Den er blåsvart og har et karakteristisk hvitt parti ved nebbroten. En voksen fugl veier mellom 2,5 og 3 kg, og er ca 90 cm lang. Vingespennet er på opp til 150 cm. Den har kraftig nebb, med en krok ytterst. Kjønnene er like, men ungfuglen er brunlig med lysere underside. Hekker langs norskekysten fra Trøndelag og nordover. Om høsten trekker den sørover og er å treffe langs hele kysten og til dels i innlandet.

I Skandinavia forekommer det to underarter av storskarven. **Nominatformen** ("vanlig storskarv") *Ph. carbo carbo* og den såkalte mellomskarven *Ph. carbo sinensis*. En kort tid om våren har mellomskarven en tilnærmet hvit hals, hvitt bakhode og isse. På høsten er det svært vanskelig å skille de to underartene.

Toppskarv (*Phalacrocorax aristotelis*)

Toppskarven er vanligvis betydelig mindre enn storskarven, den har tynnere hals, mindre hode og nebb. En voksen fugl veier mellom 1,5 og 2 kg, og er ca 70 cm lang. Vingespennet er på opp til 120 cm. Har ikke hvit hake, men sitrongul munnvik og grønnglinsende fjærdrakt. Flyr med raske vingeslag, omtrent som ærfuglene, mens storskarvens vingeslag er mer gåselignende. Ungfuglene er som storskarven brunlig i fjærdrakten, men er ikke like lys på buken. Toppskarvens navngivende fjærtopp er kun synlig på våren. Hekker langs norskekysten fra Rogaland og nordover. Den har ikke noe regulært trekkmonster men kan streife til danske og svenske farvann på søk etter mat.

De siste årene er det felt fra 8000 til 12000 storskarv årlig i landet. Det er i Østfold det rapporteres om flest fellinger, med 1500 til 2000 pr år de siste årene.

Årlig felles det 1500-3000 toppskarv i landet. Nordland er det fylket hvor det felles flest toppskarv, med 300-400 individer årlig.

Kilde: <http://www.ssb.no/>

Tradisjoner i endring

Tradisjonene knyttet til sjøfugljakta varierer fra sted til sted og mellom generasjonene. Ærfuglene som i Sør-Norge regnes som flott jaktvilt blir i Nord-Norge mer brukt som "husdyr" som man kan sanke dun og egg fra. På Lista er det lange tradisjoner med måkejakt fra "måkestiller". For et par generasjoner siden utgjorde måke en betydelig andel av kostholdet.

Tidligere var det færre skrevne regler om eksempelvis bruk av motorbåt og jakttider. Man jaktet fra den farkosten man hadde og når fuglene var der. De uskrevne reglene var derimot ufravikelige. Særlig var jakt fra måkestiller strengt regulert av uskrevne regler for hvem som skulle skyte først og hvordan fangsten skulle fordeles.

En jaktform som er helt borte er alkejakta som var en viktig del av kystbefolkningens matauk i tillegg til fiske. Fram til noen år etter siste verdenskrig var det store mengder alkefugler, mest lomvi og alke, langs kysten. En alkejeger kunne lett felle 10-talls fugler på en tur. I våre dager er besandene av alkefugler redusert og artene er fredet.

Alkene og lomvienes bestandsreduksjon de siste tiårene kan være resultat av global oppvarming. Fuglenes viktigste næringskilde, lodde og tobis tåler dårlig varmere vann, mens silden, som spiser lodde og tobis, gjerne får større bestander ved varmere vann. Når vi også tar med det menneskelige uttaket av lodde og tobis er det forståelig at det blir lite igjen til alkefuglene.

Den frie jakten på hav og fjord

Alle norske statsborgere med gyldig jegeravgiftskort har rett til å jakte på sjøen i Norge, utenlandske statsborgere må i tillegg ha bodd i Norge det siste året. På sjøen har allmennheten rett til å jakte så langt det går vann, og det er fri jakt på grunner og skjær som overskylls ved alminnelig høyvann. På fastland, øyer, holmer og skjær, samt i ferskvann, er det grunneieren som har jaktrett².

Når det jaktes fra båt kan denne ikke ha påmontert motor når jakten foregår nærmere enn 2 km fra fastland, øyer, holmer og skjær. Det er ikke tilstrekkelig at motoren er slått av. Båten skal i det hele tatt ikke være utstyrt med motor. Båter med fastmontert motor kan derfor ikke brukes til jakt innenfor 2 kilometersonen. Er båten utstyrt med utenbordsmotor må denne tas av

---

² Lov om villet § 32

og settes på land eller i en annen båt før jakten kan begynne. Det er anledning til å bruke motorbåt til og fra det sted jakten foregår³.

For seljakt gjelder egne regler om motorbåt⁴. Se eget [hefte om seljakt](#) på <http://www.njff.no/>.

Sjøfugljakt på offentlig eiendom / skjærgårdspark

I utgangspunktet er all jakt på tørt land avhengig av grunneiers tillatelse. Det kan ikke jaktes på stallig eller kommunale eiendommer eller på områder definert som skjærgårdspark selv om disse er tilrettelagt for generelt friluftsliv. I fylkene Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark og Vestfold er det innført unntak fra denne regelen og det tillattes at jegere går i land og jakter fra uvalgte offentlige eiendommer. Kontakt fylkesmannen eller NJFF i disse fylkene for nærmere informasjon.

Tolkningen av lovteksten når det gjelder bruk av motorbåt i forbindelse med sjøfugljakt er meget streng. En høyesterettsdom fra 1989 slår fast at jaktutøvelsen omfatter en lengre tidsperiode enn selve skuddet. Dette medfører at jaktlovgivningens forbud mot bruk av motor trer i kraft når man eksempelvis etablerer seg på post og klargjør seg for felling av vilt og varer til og med gjennomført ettersøk og innhenting av felt vilt.

Verneområder med jaktforbud

I enkelte naturvernområder er det ikke tillatt å jakte. Fylkesmannen vil kunne gi informasjon om dette.

Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO), politiet og kystvakta utfører oppsyn under sjøfugljakta. Vær nøye med å ha papirene i orden for eventuell kontroll:

- Jegeravgiftskort
- Våpenkort
- Jaktkort/avtale med grunneier der det er aktuelt⁵

³ Lov om viltet § 21

⁴ Forskrift om forvaltning av sel på norskekysten

⁵ Forskrift om jakt, felling og fangst § 4

Råd om gevær/ammunisjon

Haglegevær er nok det mest brukte våpen på sjøfugljakt. Som jegere er vi opptatt av at skuddet vi sender etter villtet skal være dødelig. Sjøfuglene har tett fjærdrakt og når de ligger på vannet er deler av kroppen beskyttet av vann. I tillegg til å skylte godt må derfor jegeren ha riktig type ammunisjon. Det er nå stadig flere alternativer å velge mellom. Avgjørende for effekt er haglenes tyngde og utgangshastighet. Vismuth og Tungsten Matrix kan brukes i alle haglgevær. Stål og Hevi-Shot bør man ikke bruke i gamle tynnveggede gevær, samt gevær med mer enn ½ trangboring. På Norges Jeger og Fiskerforbund sine [nettsider](#) kan du laste ned en brosjyre om haglammunisjon. Nedenfor gjengis et utdrag av brosjyren om haglestørrelser som er aktuelt til sjøfugljakt.

Art	Stål	Vismut	Tungsten - Matrix	Hevi-Shot
Gås	US BB-2	US 4-5	US 4-5	US 3-5
Ender	US 3-6	US 5-6	US 5-6	US 4-6
Skarv	US BB-3	US 3-5	US 3-5	US 3-6

Generelt bør man bruke små hagl ved skyting på korte hold (tidlig i jakta eller over løkkefugl) og større hagl ved skyting på lengre avstander (sent i jakta eller på trekk).

Antall hagl som trenger inn i vitale kroppsdeler er avgjørende for dødeligheten til et skudd. Anslagsenergi avgjøres av haglvekt og hastighet. Like viktig som høy egenvekt i ammunisjonen er derfor høy utgangshastighet. Patroner med tunge hagl (Hevi Shot, Tungsten Matrix og Vismut) bør ha en utgangshastighet på min 375 m/s til jaktbruk. Det lettere haglmaterialet stål bør ha min 390 m/s i utgangshastighet for at ammunisjonen skal være egnet til jaktbruk.

Ulike haglpatroner går ulikt i forskjellige haglvåpen. Prøveskyting er derfor nødvendig! Ved økende avstand øker haglsvermens spredning. Samtidig reduseres dekningsgraden i svermen. Du som jeger må teste ditt våpen og din ammunisjon for å avgjøre optimal skuddavstand, d.v.s. der svermen er størst mulig uten at dekningsgraden er blitt redusert. For korte og for lange avstander øker risikoen for bom og skadeskyting drastisk.

Rifle kan være et aktuelt våpen ved lengre hold mot fugler som sitter på skjær/holmer eller som svømmer i rolig vann. Men husk at riflekula kan rikosjettere fra havoverflaten og fortsette flere kilometer med fortsatt dødelig virkning. Ikke avfyr skudd uten sikker bakgrunn! Salongrifle kan brukes for de minste artene, men er ikke kraftig nok for bruk på gjess og skarv⁶.

Jakt og fangst skal utøves på slik måte at villtet ikke utsettes for unødige lidelser og slik at det ikke oppstår fare for mennesker eller husdyr eller skade på eiendom (Lov om villtet § 19).

Salt fra sjøvann betyr større fare for rustdannelse på våpen. Sett våpenet inne med olje for jakta og puss grundig etterpå.

⁶ forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst §15.

Jaktmetoder

Kajakk/kano/båt uten motor

For mange er smygjaktling fra kajakk/kano den optimale jaktmetoden. Særlig i områder med mange små holmer og skjær byr dette på store og spennende opplevelser. En annen fordel er muligheten for rask forfølgelse ved skadeskyting.

Bruk av kano, kajakk og andre små farkoster på sjøen om høsten er forbundet med en viss grad av risiko. Det er viktig å være godt kjent med begrensingene og ta hensyn til at været fort kan endre seg. Det er en god regel å feste våpen og annet dyrt eller viktig utstyr med en snor eller lignende før man legger i vei.

Postering

Sjøfuglene har skarpt syn, særlig overfor bevegelser. Ved postering er det viktig å benytte naturlige skjul, busker, kratt, sprekker i fjellet. Det kan settes opp kamouflasjetett. Du bør plassere deg slik at du ser godt i retningene det er mest sannsynlig at fuglene kommer fra slik at du kan forberede deg. Når man også skal plassere seg innen skuddavstand fra lokkefuglene betyr det at det ofte kan være vanskelig å finne et optimalt sted på blankskurte svaberg. En løsning vil da være å legge seg flatt ned med kamouflasjetett over seg for så å reise seg opp akkurat når fuglene er innen rekkevidde.

Postering kan også gjøres i båt ved å ankre opp i små vikar eller mellom holmer. Plasser deg i le av holmen eller skjæret. Fuglene "kaster seg" gjerne på lesiden. Legg adskilte flokker av lokkeender rundt posten.

Vær på plass på posten mens det er mørkt. Du skal ha tid til å legge ut lokkefugl, og du må sitte klar straks de første lysstråler stiger i øst. Da er fuglen på vingene! På formiddagen dabbler trekket av for så å ta seg opp igjen på ettermiddagen.

Bruk av hund

Vannapporterende hund er en nyttig jaktkompis som kan spare deg for mange turer med robåten. De fleste fuglene vil lande i vann etter at de er skutt. Men vær trygg på hunden din og hva den har kapasitet til. Det kan være sterke strømmer og kaldt vann som gjør det vanskelig for hunden å svømme. Husk varmedekken eller pose til hunden slik at den ikke blir sittende våt

Eksempel på plassering av lokkefugl ved jakt fra båt

GPS som hjelpemiddel: Legg på forhånd inn noen faste punkter som for eksempel brygga du reiser fra og holmen / skjæret du skal til. Hvis du reiser ut før det lysner kan det være betryggende og tidsbesparende å på forhånd legge inn den ruten du skal bruke for å komme ut til jaktområdet.

og kald på post. Dette kan resultere i at hunden mister lysten til å apportere i vann, og i verste fall blir syk. De fleste hundraser er ikke utrustet til å sitte våt og kald på post en kald høstdag.

Skyt når fuglen kaster seg

Sjøfugljakt byr på noen av de vanskeligste skuddsituasjoner en haglskytter kan oppleve. Det er ikke enkelt å bedømme avstand mot hav og himmel. Fuglene kommer susende i alle retninger og høyder, og vinden kan virke sterkt inn på fuglens fart. Man kan lett bli for ivrig og skyte på for langt hold. Du må trekke av til dels langt foran målet. Normalt trekker fuglen mot vinden. Medvindsskudd krever enda lengre foranhold. Tren på slike skudd og riktig foranhold på leirduebanen før du drar ut på jakt. Det vil spare deg for mange frustrerte bomskudd og i verste fall skadeskyting.

Fuglene er mer sårbare for skudd i lufta enn på vannflaten. På vannflaten skjermer vingene øvre del av kroppen og vannflata nedre del. Et godt tidspunkt for skudd er når fuglen "kaster seg" – det vil si når den slår ut vingene før landing.

Ettersøk

Som ved all jakt har jegeren plikt til å forfølge påskutt vilt når det er mistanke om skadeskyting⁷. Fuglene kan ofte fly langt selv med dødelige skader. Følg først med på hvilken retning fuglen tar og hvilken "tilstand" den er i. Ved postering på land kan det være nyttig å følge fuglen med øynene en stund før man legger i vei. Når man har satt seg i båten har man plutselig langt mindre oversikt og man har kanskje tapt fuglen av syne i forbindelse med ombordstigning. Er dere flere må en stå på land og følge godt med mens den andre legger i veg med båten. Da er det kjekt med jaktradio eller mobiltelefoner. Noen ganger kan måker kretse over en skadet fugl på vannflaten. Se etter dette! Ved alt ettersøk etter skadet småvilt må man ha rettighetshavers tillatelse dersom ettersøket utføres på andres eiendom.

Det er ikke mulig å gi en helt klar oppskrift på hvordan skadeskutt fugl vil oppføre seg. Men noe forskjell er det på de ulike artsgruppene. Gressender vil gjerne svømme til land og forsvinne opp på land. Dykkender trykker i vannkanten eller svømmer ut mot åpent vann. Generelt vil fugler som dykker lett dykke oftere og lengre ved skadeskyting. De fleste vil også trykke lavere i vannet og dermed være vanskelige og oppdage.

Husk at det heller ikke ved ettersøk er lov å bruke motorbåt!

Vis hensyn

Jakt kan virke skremmende på andre brukere av skjærgården og konflikter må forhindres. Det er derfor viktig at du som jeger opptre høflig og hensynsfullt overfor andre.

Myter som kan avlives (2):
"Skadet sjøfugl dykker og biter seg fast i gress på bunnen!" For det første, gressender dykker ikke i det hele tatt. De artene som klarer å dykke biter seg ikke fast, men de vil nok gjerne dykke og svømme vekk. Det er vanskelig å identifisere skadd fugl når den dukker opp igjen. De fleste sjøfugl kan være under vann i flere minutter. Etter påskyting, følg nøye med og vær klar til å følge opp påskutt fugl. Bruk ikke denne myten som påskudd til å sluntre unna et ettersøk.

⁷ Lov om villet § 19

Lokkefugl

Lokkefugler kan du lett å lage selv som en fin opptakt til jakta. Det vanligste er å skjære ut profilen av en sittende skarv i kryssfiner eller lignende. Du kan lage noen med "vingene til tørk" og noen uten slik at det blir litt variasjon. Lag en liten fot på siluetter uten vinger slik at de kan forankres med steiner. Husk at steiner kan være en mangelvare på blankskurte svaberg, så ta eventuelt med noen i båten. Skal du først satse på lokkefugler bør du minst ha 6-8 stykker.

Plasser lokkeskarvene på holmer og skjær der det er vanlig å finne hvilende skarver. Disse plassene er ofte grundig "avmerket" med avføring fra fuglene. Plasser lokkefuglene med nebbet mot den dominerende vindretningen. Gjerne noen grader variasjon på de enkelte lokkefuglene slik at de blir synlig fra flest mulig vinkler. Pass på at lokkefuglene ikke heller for mye framover da dette kan oppfattes av andre skarver som et tegn på oppflukt.

Lokkefugler som skal imitere andefugler er vanligst å kjøpe i jakt/ sportsforretninger, men disse kan du også lage selv. Skjær ut en tredimensjonal modell i kryssfiner og lim på isopor slik at den flyter godt. Dekorér med farger etter arten du ønsker å etterligne. Det er ikke avgjørende å kopiere farger eksakt, det viktigste "trekkplasteret" er lokkefuglens fasong og plassering på vannet.

Bind lokkeender sammen i grupper på 4-6. Bruk synkende tau og et par meter mellom hver and. Du bør ha 3-4 grupper av lokkender, som forankres til bunnen med dregg, stor stein eller lignende. Husk at havstrømmene er sterke og at vinden kan øke på. Plasser grupper av lokkeender i en U-form med åpning mot vinden. Området inni U-en er der fuglene helst vil lande.

Maler i full størrelse og nærmere forklaring om hvordan man lager lokkefugler kan lastes ned på <http://www.njff.no/>

Fiskemáke

Grámáke

Grámáke ungfugl

Svartbak

Svartbak, ungfugl

Vær sikker på hva du skyter!

Hold igjen skuddet hvis du ikke kan avgjøre hva slags fugleart du står overfor eller om det er åpnet for jakt på arten.

Stokkand

Krikkand

Brunnakke

Kvinand

Svartand

Toppand

Ærfugl

Havelle

Laksand

Siland

Grågås

Kortnebbgås

Kanadagås

Storskarv

Toppskarv

Flå av skinn for hånd og fjern synlig fett

Kjøttet kan steikes umiddelbart som en god avslutning på jakta.

Det marine smakspreget kan reduseres under tilberedning.

Brun kjøttet raskt i panna for så å ta ut kjøttet og rengjøre pannen.

Fortsett med nytt steikesmør/olje.

Behandling av felt vilt

“Du er hva du spiser”

Allt vilt får smak etter det de spiser. Fugl som spiser mye fisk og skjell vil bli preget av dette og få såkalt marint smakspreget. Det er viktig å flå sjøfugl før den er avkjølt, dersom du ønsker å redusere dette smakspreget i kjøttet. Fjern synlig fett fordi mye av smaken sitter her. Ungfugl har som regel mørere kjøtt og mildere smak enn eldre fugler.

Fjern hode og vinger, snitt opp skinn i brystet og flå av brystkjøttet for hånd. Flå også langs beinene og knekk av føttene i leddet. Det er i brystfileene og lårene det meste av maten sitter og disse må man minimum ta vare på. De som ønsker å ta vare på hele fuglen fortsetter flåingen rundt hele fuglen og fjerner innmat. Ikke bruk vann på kjøttet i slaktearbeidet. Det sprer eventuelle bakterier lettere. Bruk tørkepapir for å fjerne blod, mageinnhold og lignende. Vær nøye med å vaske hendene både før og etter slaktingen. Kjøttet kan steikes umiddelbart som en avslutning på jakta. Tar du det med hjem bør du la det modne kjølig i 2-3 dager. La det ikke ligge i fryseren for lenge, helst ikke mer enn et år.

Trikiner

Trikiner er parasittiske rundormer som kan forårsake infeksjon hos kjøttetende dyr og mennesker (trikinoser). Både dyr og mennesker smittes ved å spise larver innkapslet i rått eller dårlig varmebehandlet kjøtt. Måker er som kjent alltetende og kan være smittet. Andre sjøfuglarter er ikke kjent som smittebærere.

Det har ikke vært rapportert tilfeller av innenlands smitte av trikinose hos mennesker i Norge siden 1980. For å være sikker bør man likevel varmebehandle måkekjøtt grundig. Den trikinarten som kan forekomme i måker er svært kuldefølsom. Lengre tids dypfrysing vil dermed hindre smitte (Kilde: Veterinærinstituttet).

Sjøfugl i chili og ingefærsaus

Med tillatelse fra Finn Edvin Hansen

Ingredienser:

4 rensede brystfileter av ung sjøfugl
Salt og nykvernet pepper
Litt smør eller margarin til steking
1/2 presset sitron
100 g sellerirot
1 brokkoli
2 gulrøtter
1/2 purre
1 rød løk
2 ss solsikkeolje eller annen nøytral olje
1 rød chilli
1 ss revet fersk ingefærrot
1/2 dl soyasaus
2 dl vann
2ss søt sherry
1/2 ss sukker, helst brunt
1 ss maizenna
Litt frisk koriander eller persille

Slik gjør du:

- 1) Tørk kjøttet, og gni inn salt, pepper og sitronsaft.
- 2) Brun filetene i panne, og sett stekeovnen på 120 grader
- 3) Kutt rotfrukter i tynne skiver, løk i båter, og brokkoli i små buketter.
- 4) Forvell løk og grønnsaker i et minutt, og avkjøl raskt.
- 5) Sett kjøttet i ovnen i 10 minutter mens du lager saus.
- 6) Kutt chilien i tynne skiver. Sausstyrken avhenger av hvor mange frø du tar med
- 7) Fres chili og revet ingefær i olje
- 8) Rør sammen vann, soyasaus, sherry, sukker og maizenna i en bolle
- 9) Tilsett blandingen til de freste krydderene, og gi et oppkok så sausen tykner litt.
- 10) Bland inn forvellede grønnsaker og la alt bli gjennomvarmt.
- 11) Fordel saus og grønnsaker på fire tallerkner. Anrett kjøtt i tynne skiver på toppen og pynt med grønt. Server gjerne med ris.

Død over eddiken

Utvanning av kjøttet i eddikvann har vært en tradisjonell måte å fjerne uønsket smak. Men dette gir slapt og smakløst kjøtt. Ønsker du smaksendring, bruk heller kryddermarinader med litt syre fra sitron eller vin.

Er du flink til å rense kjøttet raskt skal du heller ikke være redd for å nyte sjøfuglkjøttet som det er.

Marinadevarianter:

Eksempler på marinader:

- Yoghurt med salvie, karve og hvitløk.
- Kefirmelk, pepper, laurbærblad, eibær
- Tomatjuice, olivenolje, løk og pepper.

Unngå salt i marinaden, da dette vil tørke ut kjøttet. Kjøttet bør ligge et døgn i marinade for full effekt.

Veiledende Utstysliste

Riktig utstyr kan være avgjørende for vellykket jakttur. Nedenfor finner du tips om hva som er helt nødvendig og hva som kan være kjekt å ha med.

Helt nødvendig

- Redningsvest
- Båt, kano eller kajakk
- Kart, kompass
- Lykt med gode batterier
- Våpen, ammunisjon, kniv
- Våpenkort, jegeravgiftskort og jaktkort
- Mat og drikke
- Ekstra skift fra topp til tå pakket vanntett.

Bekledning

- Ull undertøy
- Vindtett yttertøy
- Lue / votter / hansker / skjerf
- Regntøy
- Lette støvler eller sko med god gripeevne i sålene

Kjekt å ha

- Hammer og fortoyningssbolter
- Håv til å hente opp fugler av vannet
- Plastbokser (isbokser) til å ha kjøtt i
- Tørkerull
- Såpe for håndvask
- Primus, steikepanne, salt, pepper
- GPS, mobiltelefon
- Lokkefugler med tilhørende tauverk og forankringsutstyr
- Kamouflasjenett for posteringsjakt
- Ansiktskamouflasje
- Jaktradio
- Kikkert

Forholdsregler ved håndtering av død sjøfugl

Observerer man under jakt syke eller døde vannfugler bør dette varsles til det stedlige mattilsynet eller kommunen. Vær forsiktig med å håndtere slike funn selv. Normalt vil god hygiene være tilstrekkelig for håndtering av dødt vilt, men trusselbildet for alvorlig sykdom på døde vannfugl er alvorlig. Man bør derfor ikke berøre selvdød vannfugl. Når det gjelder felt vilt under jakt er risikoen mindre for smitte. Her vil normal hygiene med såpe og vann etter håndtering være tilstrekkelig. Tilbereding ved varmebehandling, dvs. minimum 70 graders temperatur på kjøttet, fjerner aktuell smitte. Ved økt smitterisiko, f.eks funn av fugleinfluenza i ditt jaktområde, vil forhåndsregler tilpasset denne situasjonen bli grundig kunngjort av myndighetene.

Ringmerker

Man vil kunne oppleve å felle fugl som er ringmerket. Ringmerking av fugler bidrar med viktig kunnskap om arters utbredelse og endringer i bestandens utvikling. For at denne informasjonen skal være best mulig er det viktig at ringen fra merkede fugler sendes til rette instans. På ringen vil det stå hvilken adresse den skal sendes til. Vær med på å gi et viktig bidrag til vår felles kunnskapsplattform

Nyttige adresser

Norges Jeger- og Fiskerforbund, <http://www.njff.no/>, njff@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Østfold, <http://www.njff.no/>, ostfold@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Akershus, <http://www.njff.no/>, akershus@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Oslo, <http://www.njff.no/>, oslo@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Hedmark, <http://www.njff.no/>, hedmark@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Oppland, <http://www.njff.no/>, oppland@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Buskerud, <http://www.njff.no/>, buskerud@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Vestfold, <http://www.njff.no/>, vestfold@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Telemark, <http://www.njff.no/>, telemark@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Aust-Agder, <http://www.njff.no/>, austagder@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Vest-Agder, <http://www.njff.no/>, vestagder@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Rogaland, <http://www.njff.no/>, rogaland@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, <http://www.njff.no/>, hordaland@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Sogn og Fjordane, <http://www.njff.no/>, sognogfjordane@njff.org

Norges Jeger- og Fiskerforbund Møre og Romsdal, <http://www.njff.no/>, m.romsdal@njff.org
Norges Jeger- og Fiskerforbund Sør-Trøndelag, <http://www.njff.no/>, s.trondelag@njff.org
Norges Jeger- og Fiskerforbund Nord-Trøndelag, <http://www.njff.no/>, n.trondelag@njff.org
Norges Jeger- og Fiskerforbund Nordland, <http://www.njff.no/>, nordland@njff.org
Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, <http://www.njff.no/>, troms@njff.org
Norges Jeger- og Fiskerforbund Finnmark, <http://www.njff.no/>, finnmark@njff.org
Direktoratet for naturforvaltning, <http://www.naturforvaltning.no/>, postmottak@dirnat.no
Statens Naturoppsyn, <http://www.naturforvaltning.no/>, postmottak@dirnat.no
Norsk Institutt for Naturanalyser, <http://www.nina.no/>, firmapost@nina.no
Veterinærinstituttet, <http://www.vetinst.no/>, adm@vetinst.no
Politiet, <http://www.politiet.no/>, Tlf 02800
Fylkesmannen i Østfold, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmos.no
Fylkesmannen i Oslo og Akershus, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmoa.no
Fylkesmannen i Hedmark, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmhe.no
Fylkesmannen i Oppland, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmop.no
Fylkesmannen i Buskerud, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmbu.no
Fylkesmannen i Vestfold, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmve.no
Fylkesmannen i Telemark, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmte.no
Fylkesmannen i Aust-Agder, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmaa.no
Fylkesmannen i Vest-Agder, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmva.no
Fylkesmannen i Rogaland, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmro.no
Fylkesmannen i Hordaland, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmho.no
Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmsf.no
Fylkesmannen i Møre og Romsdal, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmnr.no
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmst.no
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmnt.no
Fylkesmannen i Nordland, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmno.no
Fylkesmannen i Troms, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmtr.no
Fylkesmannen i Finnmark, <http://www.fylkesmannen.no/>, postmottak@fmfi.no
Lovdata, <http://www.lovdata.no/>
Jegerregisteret, <http://www.brreg.no/>, jegerregisteret@brreg.no
Mattilsynet, <http://www.mattilsynet.no/>
Kystvakten, <http://www.mil.no/sjo/kv/start/>
Redningsselskapet, <http://www.redningsselskapet.no/nssr/>
Statistisk Sentralbyrå, http://www.ssb.no/emner/10/04/10/iakt_fiske/

